

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,
ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tések és hirdetési díjak küldendők. ::

A beszélő Szobor.

A debreczeni Kossuth-szobor leleplezése alkalmával,
1914 május 3-án, a nagytemplomban
elmondta: **Könyves Tóth Kálmán** református lelkész.

*Alapige: Ézsaiás LXII. 10, 11. „Csí-
náljatok utat a népeknek,
hányjátok ki a köveket. —
Emeljelek zászlót a népekhez...
mondjátok meg a Sion leá-
nyának: íme eljött a te Sza-
badítód!”*

Ker. testvéreim! Kérjétek, vagy akár kény-
szerítsétek a lánglelkű művészt, hogy rajzolja le
élethíven a leáldozó nap tűzkorongját, erőtlenül ejti
ki kezéből teremtő ecsetét, érezvén, hogy e kíván-
ságát teljesíteni képtelen. Legfőleg csakis halvány
másolat az, amit nyújtani tud. Miért titkoljam el,
hogy e mai ünnepen éppen ilyen nehéz föladat vára-
kozik reám. Miképen ecsetelhetném én élethíven
azt a fényugárt, ki nemzetünknek oly sokszor el-
borult egén ragyogva tündökölt s aztán leáldozott.
S íme most szoborrá alakítva át, mintha csak életre
kelve volna így hozzánk az írás igéivel: ne féljétek,
én veletek vagyok!

Dicsőüljön fényes oltárrá ez az éreszobor. Legyen
ez városunk falai között látható s emlékeztető jel-
képe azon szellemi nagyságnak, aki közöttünk ki-
magaslík, mint kicsiny cserje mellett Libánonnak
felhőkig érő büszke cédrusa, mint gyöngye mécsvilág-
hoz képest a hajnal ragyogó csillaga! Hadd hirdesse
messze századokra, hogy az isteni Gondviselés aján-
dékoz néha egyes nemzeteknek olyan kimagasló
oszlopembereket, kik meghalván is élnek, kiknek
egész lényök maradandó Szent Eszmévé dicsőülve él.
Az a néma szobor is, mely nagytemplomunk szom-
szédságában hazánk egyik legnagyobb fiát ábrázolja,
maga egy lelkesítő, élő szónoklattá változik, mely
mellett eltörpül a mi szavunk. Óh! nézzétek el hát
nekem is, hacsak töredékvonásokban vázolhatom:
mit s miről beszél nekünk ez az éreszobor?

I.

Sugárfénytől aranyozott betűkkel azt látjuk fel-
írva e szoborra, hogy az a férfiú, akit ez ábrázol, az
ő nemzetének igazi Mózes volt! Igéjének hatalmas
fegyverével tördelte szét az egyiptomi rabszolgaság
nehéz bilincseit, midőn a föld rögéhez láncolt job-
bágyok millióit a szabadság hazájába vezette el.
Kivitte azt, hogy törvénybe iktassák a jogegyenlőség
magasztos elveit s legyen szabaddá az, ki eddig
csak járomba fogott rabszolga volt. Világító Szövét-
nek gyanánt tündökölt sötét, viharos éjszakán a
bújosók tábora előtt. Hogy puszták kietlen siva-
tagán vándorló népének égő szomjúságát elolthassa:
szónoklata varázsvesszőjével megütötte a szikla-
bérceket s azokból mindjárt a szabadságnak édes-
vizű, tápláló forrása csergedezett, új erőre, küzde-
lemre lelkesítvén a már-már csüggedő kicsiny se-
reget.

Táborának élén vitézkedő Árpád honfoglaló
nevet méltán érdemel, mert ő szerezte számunkra
ezt a szép hazát. Első nagy királyunk István alkot-
mányunk első alapvetője lön s méltán övezi glória
az ő dicsőült homlokát. Hunyadi, Bethlen, Bocskay
s a Rákócziak fegyverrel kezökben száz halállal hát-
ran szembeállva építették tovább s védelmezték,
hogy le ne dönthesse azt vad ellenségek dülő tábora.
Bizony, e hős férfiakkal azt a szellemi óriást, kit
immár városunkban is ábrázol az az éreszobor, egy
sorban látjuk állani. Sőt úgy tetszik nekem, mintha
azoknak jellemét, honszerelmüket a Gondviselés
kegyelméből átörökölte volna, hogy el ne vesszen
semmi a nap alatt, hogy el ne töröltessék e föld
színéről magyarok hazája, de eljuthasson az ígére-
tek földjére.

Hazánk újjáteremtője az ígértnak földjére, fáj-
dalom, csak halottaiban juthatott el, mert hosszas
éveken át hontalanul bújosott s ette a száműzetés-
nek könnyekkel öntözött keserű kenyerét, de az
általa kivívott elveken, mint kőszikla alapon nyug-
szik s épül alkotmányunk tovább és tovább. Habár

ő maga nem is érte meg, hogy nemes szívének édes vágyai, merész álmai valóra váljanak, de távol szülőföldjétől, miként a bűdosó próféta, annak boldogabb jövőjéért Istenéhez buzgón imádkozott. Az a nagy lélek, ki a nemzeti ébredés véres pünkösti hajnalán mintegy a prófétával eképen buzditá nemzetét: „*csináljatok utat a népeknek, hányjátok ki a köveket, emeljetez zászlót a népekhez*“: a kibontott lobogó alatt maga járt elől mindenütt. Midőn aztán e szent lobogót kicsavarta kezéből a nyers erő: még akkor sem vesztette el hitét s a reményt. Messze idegenből látnoki szavakkal inti, figyelmezteti honfitársait, hogy őrizzék hiven, ápolják féltve, gondosan a honszerlem lángoló tüzet. Bátorításának köszönhetjük, hogy azt ki nem olthatta a fölöttünk oly gyakran átviharzó, pusztító fergeteg s maiglan is tiszta fénnel lobog minden igaz magyar szív oltárán!

Hazánk eme lángelkű apostolának testi sátorát sokáig megőrizte számunkra Istenünk, hogy még földi élete is olyan nyílt könyv legyen, melynek mindegyik lapja honszerlemre tanítson, hogy így aztán példája, egyénisége, egész pályafutása teremtsen önzetlen hazafiakat, szintiszta magyar jellemet. Jelenkorunknak Arisztidese volt, ki Temisztoklesekét nevel, hogy nyomába ilyenek lépjenek. Lényében a lángész s a szintiszta magyar jellem csodásan egybeforrt, mi korunkban is ritkaság számba megy. Lángészű férfiaink képviselik társadalmunkban az értelmi súlyt, a szellemi erőt, a jellemesek pedig annak lelkiösmeretét, erkölcsi értékét. Ez magyarázza meg aztán e nagy férfiúnak mindhalálíg rendithetetlen s szigorú következetességét, akit nem ingathatott meg sem kedvező, sem kedvezőtlen változás. Ezt a lángoló honszerelmet, ezt a kösziklaszilárd szintiszta magyar jellemet hirdesse s ápolja városunkban is, mintha élő próféta szólana hozzánk, ez a Kossuthszobor!

Hallottátok-e, mit tett Lykurgosz, Lacedemonia hírneves, bölcs kormányzója hazája szabadságának megvédelmezésére? Megeskette Spárta polgárait, hogy mindaddig nem módosítanak az általa hozott törvényeken, míg ő Delfoszból haza nem érkezik. Nem tért vissza hazájába, önkéntes száműzetésre szánta el magát s Kréta szigetén hunyta le halálos álmra szeméit. Végrendeletében meghagyta, hogy porrészeit a tenger hullámsíkjába temessék, nehogy abból csak egy porszemnyi is visszakerüljön Spártába s honfitársai feloldva érezzék magokat fogadalmuk

alól eltöröljék az általa hozott törvényeket. Kegyelettel hajoljunk meg az ily önfeláldozó, hős jellemek előtt s lelkesítsen példájok követésére az emlékeztetőket örökítő szobor!

II.

Lezárult ugyan e nagy vezérünknek ajaka, ki az ékesszólás égi varázsával tördelte szét a százados előítéletek rozsdás láncait s nem szólhatunk ma már hozzá így az irás igéivel: „édes Atyánk, édes Atyánk!“ Ámde azért az ő igéi nem hangzottak el a pusztába nyomtalanul, hiszen maiglan is lelkesedésre tanítanak s kicsiny gyermekekből nevelhetnek hatalmas óriásokat, hogy általok és érettök legyen naggyá s szabaddá a magyar. S ha nem is idézheti elő Mátyásnak, Nagy Lajosnak egész Európát besugárzó fénykorát, de arra mégis rásegít, hogy ne maradjunk hátra a művelt népek versenyén. Kossuth apánknek szobra arra int: „csak előre e század hajnalán!“ Győzünk, mert ma is nemes tettekre hív. Ekkor aztán a tespedés lázas mámorából új életre ébred fel a mi szegény hazánk!

Porból magas köszirtre így emel! Éled mindjárt a lankadó remény, mihelyt szobrára tekintethünk, mert ez, mintha csak élő alakot öltene, arról tanúskodik, hogy az az alkotó Erő, az a tüzlélek, ki itt a földön az ő porsátorában lakozott, nem lehet a rideg sírnak néma áldozata. Ami benne halhatatlan s örök, az nem lehet porrá, hamuvá. Meghajtván zászlóinkat az ő szobra előtt, hisszük, érezzük, hogy nem hirtelen eltűnő álmokép a föltámadás, nem beteges képzelődés agyréme a Halhatatlanság. Fényes szárnyait maiglan is kiterjeszti a koporsók fölött s elüzi onnan az enyészetnek, az örökös éjszakának rémes árnyait!

Irigy rosszakarat, avagy ellenséges áramlat ám szórja el a nagy eszmék töviskoszorúzott vértanújának hamvait a világ négy tája felé, annak mindegyik paránya, mint Deukalion kavicsa, életre kél, magára testet, lelket ölt, hiszen a szabadon szárnyaló gondolatot, az égből kölcsönzött eszmét, mint valami igavonó jószágot járomba fogni nem lehet. Lezárt, lepecsételt sírboltból is kitör, életet követel. Megváltónknak húsvéti angyalai az eltemetett igazság sírboltja elől maiglan is elhengerítik a nehéz követ s az igazság dicsőült alakban ismét megjelen s győzelmet aratva szenteli meg a szabadság diadalünnepét.

Református zsoltárok és imakönyvek

bárhon hirdetett áron a
legszebb kivitelben kaphatók

CSÁTHY FERENCZ
Debreczen legrégebb
könyvkereskedésében.

Vidéki megrendelések gyorsan
és pontosan eszközöltetnek.

Nézzétek csak, mint törnek ellenünk idegen népfajok, nem egyszer saját véreink... de él s szilárdan áll annyi viharban megedződött hazánk, melynek már-már bomladozó kőfalait nemzetünknek e nagy fia erősítette meg. Nevére épen ezért nem borulhat soha a feledés sűrű ködfátyola, mert hiszen azzal a sírból föltámadott haza újjáébredése s boldogabb jövője forrott együvé elválhatatlanul. Így él ő ma is minden igaz magyarnak szívében. A honszerelem fölönt apostolatát nem teheti rabbá az irigy halál. Talán ha a hitregék tündéres világában élnénk: Turul madárrá dicsőülne, hogy kiterjesztve védő szárnyait, vészben, viharban oltalmazza Árpádnak véren szerzett drága örökségét. De most élő Eszmévé szentesül. Látnoki jóslatait legendákká szövi a költészet szelíd múzsája. Alkotásait, küzdelmeit, honszerelmét szoborrá öntötte hálás kegyelet. Álljon ez szilárdan, míg e nemzet él, s míg e földön magyar szív dobog.

Szakadna reánk viharos éjszaka, véres küzdelem, mitől őrizzen Istenünk, zarándokoljunk e szoborhoz, hogy a küzdelemre meríthessünk attól új erőt. Ne féltsétek azt a nemzetet, mely az ő legnagyobb fiát, — nem! nem! — az ő édes atyját ércszoborban megörökítve látja maga előtt. Nem érdemelnek meg a boldogabb jövőt, ha hideg közöny jégpáncélja zárna el az ország szívét. Szent kegyelet nagyjaink iránt jövőnknek egyik biztos záloga.

Reményünk éled, bizalmunk, hitünk növekedik, mihelyt hálás kegyelettel arra gondolunk, hogy a bölcs gondviselés százazrek közül őt választotta ki, hogy megtépett alkotmányunk újjáalkotója legyen s elköltözése után is, mintegy élő emlékoszlop ott álljon fenn Nebo hegyének ormán s onnan mutasson az ígéretnek földjére. Ércszobra pedig hirdesse a jövő nemzedéknek, hogy a hazafiúi erény ma sem vesztette el erkölcsi súlyát, belső értékét. Megelevenedik ez napjainkban is azokban, kik életüket arra szentelik, hogy építsék s védelmezzék magyar Sionunk kőfalát. Ezek emelnek zászlót a népekhez, hogy útaikról elhárítsák az előhaladást akadályozó előítéletek mohlepte, penészes köveit.

Oldozzuk le azért saruinkat, mikor szobrához járulunk. Jusson eszünkbe mindannyiszor, hogy a teremő lelkek fönséges eszméi parányokra oszolva széles e világon szerte szállanak, miként a napnak sugárai, melyeket az nem tart magába, de kiáraszt

mindenhová. Így aztán az általok elhintett elvek az egész emberiség közkincsévé érlelődnek, hogy így merész s nagyszerű alkotásaikban testi haláluk után is közöttünk éljenek. Maga Kossuth épen itt városunkban olyan madárhoz hasonlítá magát, ki a drága magvakat fölszedi, hogy azokat a testvérszívek talajába elhintvén, azokból illatos virágok s idővel jóízű tápláló gyümölcsök fejlődjenek.

Látnoki szózata csakugyan valóra vált, mert így hintette el ő is az idők teljességében nemzete fogékony szívébe amaz áldásos elveket, melyek ma már előhaladásunknak hervadhatatlan gyökérszállai. Így éljen hát továbbra is városunkban, hazája szívének kellő közepén, hogy jóslatai még az elszórt csontokba is új életet leheljenek. Maradjon itt velünk s ha egünkre bánat fellege ül, szobrára tekintve, remélve várjuk azt a boldog jövőt, mikor a hősök zászlót emelnek a népekhez s így szólnak: ime eljött a te szabadítód. Ámen.

Szövetkezés.

Az erők tömörítésének, a szövetkezéseknek idejét éljük.

Innen is, onnan is felmerül az egyetemes keresztyén szövetség gondolata. Jámbor lelkek már az egy akol és egy pásztor csodájának megvalósítását látják.

Kikuyóban, Afrikában az összes protestáns misszionáriusok szövetségbe léptek egymással és ennek pecsétéül közös istenitiszteleket is tartottak. Az anyaegyházak elnökei, a hivatalos hatóságok ugyan dogmatikai okokból ellenők foglaltak állást, de melléjük állott a közvélemény.

Nálunk is felmerül az egyetemes keresztyén unio, sőt ezenfelül még a pozitív alapon álló egyházak együttműködésének gondolata is.

Van más csoportosulás is. A nemzetiségek szövetsége s ezzel szemben az erdélyi magyarok szövetsége. (Rettegi esperes Sófaly Károly kezdeményezése.) Melyikhez csatlakozunk, mit tegyünk? Legyen ez most még bizonytalan. Annyi azonban bizonyos, hogy az együttműködést kereső feleknek vagy új összekötő eszméket kell termelniök, vagy pedig csak a bennök meglévő közös elemeket vinniök bele az új szövetségbe. Közös p. u. magyarságunk. Ez alapon szövetségbe léphetünk bármilyen vallású magyar testvéreinkkel, még a szabad gondolkozókkal is. De nem ez az a szövetség, amelyet Darányi és Csernoch ajánlanak. A keresztyénség első századai, a szentháromság dogmája, a Krisztus istensége legtöbb keresztyén felekezet közös kincsét képezik

KÉSZÍT:

minden a fényképészeti szakmába vágó művészi munkákat műtermen kívül is. ↔

Kozmann és Társa

fényképészeti, festészeti és fényképnagyítási műterme ↔ Debrecen, Piac-utca 44. szám. Ujfalussy-ház. ↔

FELVÉTELEK:

egész nap (vasár- és ünneppon is) minden időjárásban; művilágítás mellett este 7 óráig.

de ebből az unióból az unitárius magyarok, az orthodox zsidók mind kimaradnának s kérdés, hogy a nemzetiségi egyházak is belépnének-e abba? Azon felül a róm. katolikusoknak lekellene mondani az egyházukat jellemző legfőbb elvekről: (a többek közt) az egyedül idévezetés és a Péter utódsága dogmájáról, nekünk pedig a szabad vizsgálódásról, a sola fidesről. Ez a szövetség tehát ismét nem az, amit akár mi, akár róm. kath. testvéreink csak úgy könnyen elfogadhatnának. Úgy látszik azért, hogy mintha zárt testületek, dogmatikus elvekkel bíró egyházak között áldást hozó új vallásalapítás nélkül *egyetemes unió* nem létesülhetne. Hagyjuk azért a kérdés ez oldalát nyitva és maradjunk egyelőre annál, amit egy másik nagy emberünk ajánl: belsőleg megerősíteni és kiépíteni szervezetünket, külsőleg pedig konciliáns magatartást tanúsítani egymás iránt. Szövetség hát nem is létesülhet? De létesülhet ott, ahol közös összetartó eszme kínálkozik. Ilyen eszme p. o. a magyar állam védelme. Ez a rettegő unió lényege. Ebbe mindnyájan beléphetünk s ilyen magyar szövetségeket mindenütt alkothatunk. Ide vonatkozik végeredményben a gróf Tisza István felfogása is. Megfelel a szövetségi eszme követelményének a kath. népszövetség eszméje is, melybe a vezetők minden katolikus beléptettek s melyet még a túlnyomólag protestáns vidéken is megszervezték. És ilyen eszme a *protestáns szövetség*, melynek tagjait a reformáció örökségét képező nagy eszmék tarthatnak össze, a közelmúlt szenvedései és az egyformán nehéz létküzdelem.

Ilyen szövetséget óhajtunk most megalkotni.

Erre kényszerít akaratlan katolikus testvéreink szervezkedése is, akik a maguk érdekeinek védelmére mindenütt szövetségbe léptek.

Erre kényszerít saját gyengeségünk tudata és a testvér protestáns egyházak tagjai között az egyházi elválás és egyéb okok következtében jelentkező elidegenedés is.

Ez az elidegenedés most érte el a tetőpontját.

A geresdi egyezséget felbontottuk, politikailag is úgy vagyunk megosztva, hogy lutheránus testvéreink inkább ellenzékiek, mi pedig inkább kormánypartiaknak látszunk. Ehez járul még az a körülmény is, hogy a magyar ág. hitv. evangélikus egyháznak a kath. térítések, a szociálisták ostroma az ál felvilágosodás szóvivői s a közönyösök táborával vívott állandó harcai mellett még a nemzetiségi agitátorokkal is meg kell küzdenie.

Diadalmas nagy küzdelem ez, méltó minden, hazáját szerető magyar szív rokon érzésére és koszorújára. Ez az egyház az, mely a hazafiatlanságot canonicus vétségnek minősít s melyben a prot. egyház magyarság termő és teremtő ereje most is megnyilatkozik. Mi magyar reformátusok már régebben átal mentünk ezen a tűzön s nemzetiségeinket mind jóformán magyarokká tettük, ág. hitv. evangélikus testvéreinket most éget ez a tűz, de meg nem égeti.

Mint az arany megpróbáltatják az ő hazához való hűségük és igaznak találhatják. Ezt a küzdelmet nekünk, magyar reformátusoknak eddig csak tétlenül kellett szemlélnünk. Igen, mert eddig nem volt rá módunk, hogy abban tényleg is részt vehettünk volna. Vagy le kellett volna reformátusságunkat vetkezni s beolvadni a lutheranizmusba, ahogy ez régebben csakugyan történt. Vagy kívülről beleavatkozni a lutheránus egyházban folyó nemzetiségi küzdelmekbe, ami csak veszedelmet vont volna maga után. A protestáns szövetséggel itt is különösen erősödhetünk. A nyiregyházi református társadalom egynek fogja magát érezni a nyiregyházi ágostai evangélikusokkal és nem sietnek reformátusok a trójai falovakat behurcolni Iliumba. Erősödhetünk a protestáns testvériségben és erre szükségünk is legyen. Ma olyan gyenge ez a testvériség, hogy egy sajtóhibát is alig bír el.¹ De erősebb lesz, ha jobban megismerjük egymást, ha nemcsak perlekedő felek és osztályos atyafiak leszünk, hanem igazán testvérek, egy családnak tagjai, akiknek közös érdekeik vannak.

Ennek az államra s egyházunkra nézve is boldogabb jövődönnek az útját egyengeti a protestáns szövetség, amelybe minden protestánst hívogatunk s melynek alapszabályát az evang. Zsillinszky Mihály és református Baltazár Dezső elnöklete alatt most készítették meg a két testvéregyház kiküldöttjei.

Mielőtt távolabbi, bizonytalanabb utakra indulnánk, ezt a szövetséget kell megalkotni.

Lám kath. testvéreink addig nem igen szólottak hozzánk, míg népszövetségeiket mindenütt be nem szervezték. Ezt cselekedjük mi is. Azután egymással is szóba állhatunk és esetleg egy új egyetemes szövetség, egy új magyar egyház alapítását is tervbe vehetjük. Sokat szenvedtünk, miért ne tehetne a jó Isten velünk is csudát.

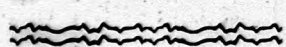
S ily csuda volna kétségtelen, ha az egymással viszálykodó magyarság szeretetteljes egyezsége és megértésre juthatna.

Kérjük hittel, hogy az Isten kegyelme cselekedje meg ezt a csudát most velünk, ennek a neki tetsző testvérszövetségnek megalkotásával.

dr. Ferenczy Gyula.

¹ Ez a sajtó-, illetve tördelési hiba a dr. Kacsóh Lajos cikkében fordul elő, mely miatt e helyen „s az az anomália áll elő, hogy a kétszerannyi szinmagyar reformátust ugyanannyian képviselnék, mint a felényi a *felvidéken több egyházmegyében től nemzetiségű s ott is túlnyomólag magyarfaló pánszláv és közönyös német (szász) lutheránusokat*“. Ebből a mondatból, melyre a szerkesztő zárjelben a magyar lutheránusok hazafiságát aposztrofáló megjegyzését írta, az aláhúzott szavak kimaradása folytán olyan értelem állott elő, mely ellen mind a szerzőnek, mind különösen a lapnak tiltakoznia kell. Tiltakozunk is és lutheránus testvéreink hazafias érdekeit itt is elismerjük, mindenütt hirdetjük s ezért az akaratlan megbántáért pedig bocsánatot kérünk. Szerk.

„Meteor“ szálloda Budapest

VII., Erzsébet-körut 6. szám.

120 kényelmesen berendezett szoba.

Légtűtés. — Liftszolgálat éjjel-nappal.

Fürdők. — Vacuum cleaner. — Összes

vidéki lapok. — Szobák 4 koronától.

Aránytalan képviseletünk a főrendiházban.

IV.

Mélysegebb vitát Kovács Albert támasztott tárgyalás alkalmával. Az ő szárkasztikus modorával nagyon találóan fejezte ki, hogy csigaházba bújtak már régebben a protestánsok s most midőn hangzik az állam hívogató szava, a kis csiga héjában az örvendezők között mogorva arcok is vannak annak bizonyosságául, hogy az emberi kedély még a durva méltatlanságot is megszokja, még a szolgaság is második természetévé válhatik, melyben saját lényegét véli felismerni. Nem a protestantizmus lényege nyilvánult e felfogásban, hanem a második természetévé vált nyomorgás! Nem a felekezeteknek, hanem az államnak érdeke a képviseltetés!

Erősen kikel a rác és oláh püspökök főrendiházi tagsága ellen; kérdezi, mivel érdemesebbek azok, hogy mindannyian bent ülnek a felsőházban s a reformátusok pedig nem?

Majd a számarányt fejtegette. A róm. katolikusok háromszor is többen vannak, mint a reformátusok, a több képviselet meg is illeti őket. Azonban a keleti vallású oláhok és rácok száma kevesebb, mégis tíz képviselőjük van, mi nem igazság. A lutheránusokra nézve nagyon kedvező az arányszám, bár az unitáriusokra a legkedvezőbb. Summa summarum azt az indítványt teszi, hogy készítsék új javaslat, melyben a katolikusok és protestánsok arányos számban képviseltessenek; még az arányszámot is megjelöli — 52 : 48 vagyis a r. katolikusok 3%-al többségben lévén, még néhány prépost hívasék be, mert 33 dissentaire felekezeti képviselővel szemben jelenleg csak 32 r. katolikus áll.

Az akkori b. e. miniszterelnök a következőket válaszolta: „Ami a számot illeti, én indokolásomban is megmondtam, hogy szorosan számarányt követni nem lehet; de viszont egy bizonyos méltányossági tekintetnek uralkodni kell. Ha előttem szóló képviselő urak eszmemenetét követném, meg kellene jegyezni, hogy ha arról van szó, történelmi-e valakin a szoros számarány szerint sérelem, a református egyház tagjai vannak legkevésbé képviselve, de ez aránytalanság áll főleg a többi protestáns egyházakkal, az ágost. szászokkal és még inkább az unitáriusokkal szemben. De azt gondolom, hogy ezen egyházak, a két első a szorosan vett Magyarországon,

Erdélyben pedig mind a három, a történelmi fejlődés alapján mondhatom, oly *egyenjogú faktorokat képezett*, hogy nemesak általános állami, de még protestáns szempontból is ezt bántani nem akarnám. De ha ezt bántani nem akarom, akkor azért, mert az egyik egyháznál nagyobb mértékben van képviselve két más egyház, nem tehetem azt, hogy a három helyett a negyedikhez menjek és annak képviseltetésével szemben akarjam valamennyit emelni, mert ez lehet *felekezeti szempont* de nem állami, nem helyes, nem igazságos szempont”.

Oly nagyszerűen hangzott e beszéd, a benne levő érvek oly mesteri logikával vannak beállítva, hogy első tekintetre mintegy összetörve látjuk Kovács Albert érveit

Azonban egy figyelmes átolvasás után is átláthatjuk e beszéd érveinek gyengeségét. Inkább az ügyes diplomata hatástkeltő beszédje volt ez, mint a pertdöntő igazság erejét visszatükröző eloquentia!

Boncoljuk csak kissé mondását. Mikor beismeri miniszterelnök ur, hogy számarány szerint miénk a sérelem, teljesen egyetértünk. Még azt is aláírhatjuk, hogy a szoros számarányt követni nem lehet, de méltányossági tekinteteknek kell uralkodni.

Midőn azonban az ország első közjogi méltósága hivatalosan kijelentette, hogy egyenjogú faktoroknak tekinti a különböző felekezeteket, a magyar és a nemzetiségi egyházakat állami szempontból, ez vagy lapsus linguae vagy jogtörténelmi tévedés, mit pedig Tisza Kálmánról még az ellensége sem tételezhetett fel.

Bocsánatot kérek, de állami szempontból sohasem szabad egyenjogú faktoroknak tekinteni egyfelől a színmagyar kálvinista egyházgyezetemet, másfelől a $\frac{3}{4}$ részben idegen nemzetiségű és érzésű hívők-ből álló egyháztársaságot. Azt elfogadjuk, hogy felekezeti szempontból a történelmi fejlődés folyamán egyenjogú faktorok vagyunk. De a felekezeti szempont és az állami szempont között óriási úr van. Volt idő, az üldöztetések keserű korszaka, mikor állami szempontból is egyenlők voltunk p. u. ág. hitv. evangélikus tesfvérünkkel, de akkor is nem a jogokban, hanem a jogtalan elnyomatásban; ellenben akkor is előnyben voltak a nemzetiségi egyházak.

De mikor a corpus jurisban biztosíthatott a az összes bevett vallásfelekezeteknek is nemcsak vallásszabadsága, hanem jogképessége is, attól a pillanattól kezdve állami szempontból nem méltányos bennünket velünk egyenjogú faktoroknak tekinteni.

De hogy meg ne vádoltassam exponált álláspontom miatt, szükséges kifejtennem, hogyan értelmezem az állami szempontot? Abból a tényből, hogy

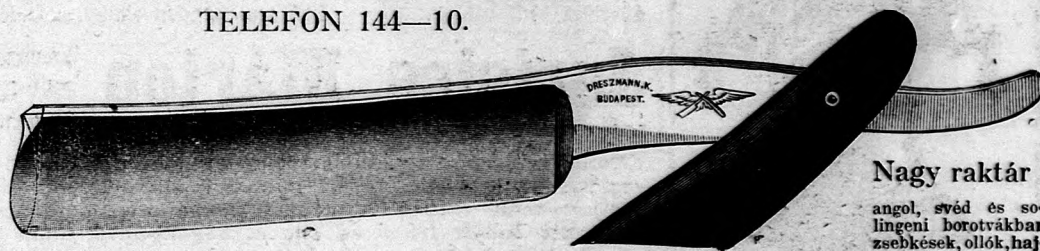
Dreszmann Károly késes és borotva műköszörüs Budapest, VII., Erzsébet-körut 22. sz.

TELEFON 144—10.

Borotvák.

Legjobb minőségben, melyek a saját műhelyemben lesznek készörülve s hajszál élesre fenve. Angol borotva 5 kor., svéd 4 kor. és solingeni 3 kor. Gillette pengék készörülése 12 drb 1 kor. 50 fill., borotva készörülés 1-20—1-60 kor., hajvágó gép készörülése 1-20—1-60 kor. A készörülések a saját felügyeletem alatt történnek.

Nagy raktár

angol, svéd és solingeni borotvákban zsebkések, ollók, hajvágógép, fodrászat-és kertészeti cikkekben.

az 1879. I. t.-c. alapján a tót, oláh, rác ép oly állampolgár lehet, mint egy tősgyökeres magyar, még nem következik, hogy teljes jogegyenlőség is legyen közöttük. Kétségkívül egész törvénysorozat biztosítja már a nemzetiségek egyenjogúságát. Mindazáltal hogy állampolgári jogegyenlőség legyen teljesen, ahhoz szükséges, hogy előbb az összes jogélet, — az összes jogrendből kiküszöböltessék mindazon tétel és intézmény, mely nem egyeztethető össze a jogegyenlőség kívánalmával, eszméjével. (Kmety.) De hogy ezt a sisiphusi munkát megvalósítsa a modern magyar állam, (a tudomány és a politikusok) nézetei annyira elágazók s oly ellentétesek, hogy még a messze jövő zenéje a teljes egyenjogúság eszméje.

Ha a miniszterelnök állami szempont alatt csupán az állampolgárságot értelmezte volna, értve alatta az állampolgárságból folyó jogainkat, akkor még szívlelhető volna állítása.

Azonban a kérdés közjogi fontossága, a helyzet sajátossága, az alkalom, mely e kijelentésre készítette, magának a főrendiségnek, mint a rendiség egyik maradványának, mint ilyenek védelmezése arról győznek meg, hogy igenis miniszterelnök úr még nem volt oly szélső demokrata, ki hajlandó lett volna egy gyékényen árulni egy ráccal, oláhval vagy tóttal csak azért, mert azok is magyar állampolgárok. Ő maga is szükségesnek vélte a rendiség néhány maradványát megtartani éppen a magyarság szupremációjának megvédése céljából.

Épen ezért állami szempont alatt nem érthetők más, mint Magyarországnak, mint jogállamnak teljes kiépítését a magyarság szuverénitásával! Ha pedig ezt a meghatározást acceptáljuk, akkor a lényeges differenciát meg tudom magyarázni felekezeti szempont és állami szempont között. Akkor talán az az állításom is megáll, hogy állami, tehát politikai szempontból távolabb áll tőlünk az a felvidéki pánszláv lutheránus, mint az a róm. kath. kecskeméti vagy jászberényi polgár!

De még egyszer hangsúlyozom, nem felekezeti, hanem állami, politikai szempontból állítom ezt!

Ezen álláspontom nagyon természetes, mikor Tisza Kálmán váltig hangsúlyozza, hogy őtet csak állami szempont vezette a javaslat benyújtásakor, ráolvassuk saját szavaiból, hogy ép ellenkezőleg, a felekezeti szempont vezette, mert nem disztinvál magyar és tót, tősgyökeres magyar és nemzetiségi egy-

ház között csak azért, mert felekezeti szempontból tényleg minden bevett egyház egyenjogú faktorokat képez. Tehát beszédéből az tűnik ki, hogy e kérdésnél engedte magát a felekezeti szempont által irányítottatni s ezt úgy tüntetni fel, mint állami szempont folyományát. Vagyis fordítva állította fel a propositio majort és minort s a conclusiója is téves lett.

Feltételezve azonban, hogy ez egy jóhiszemű tévedése volt miniszterelnök úrnak. Csak az a baj, hogy ezeket a kálvinista Tisza Kálmán, mint első közjogi méltóság mondta és sem Szilágyi Dezső, sem Kovács Albert nem tették meg észrevételeiket.

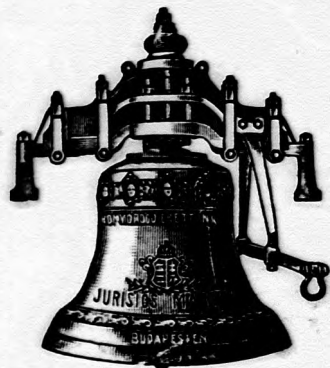
Mivel pedig fontos tudni, mily forrásokból dolgoztam, kijelentem, hogy a hiteles képviselőházi irományokra bázisoztam jogi következtetéseimet.

Dr. Kacsóh Lajos.

(Vége köv.)

Külföldi hírek.

Go to Church Sunday. Az amerikai egyházakban minden alkalmat megragadnak, hogy a vallásos életet mélyítsék és erősítsék. E célra szolgál az úgynevezett „go to church saturday” is, ami magyarul „templomba menési vasárnapot” jelent. E vasárnapnak az a rendeltetése, hogy a templomba nem járó, vagy azt rendetlenül látogató embereket legalább egy vasárnapon templomba menésre bírják. Nálunk Perth-Amboyban például február 22-ike volt oly vasárnap gyanánt kitűzve. A város polgármestere és a különböző hatóságok elnökei, s a gyárak igazgatói a lapban nyílt felhívást intéztek a város lakosságához, hogy az említett vasárnapon mindenki vegyen részt valamelyik templomban az istentiszteleten. A lapok a legnagyobb készséggel engedték át hasábjukat a lelkészek részére, akik egy héten át fejtegették a templomba járás és vallásosság áldásait a világi lapokban. Az állami iskolákban a tanítók magyarázták meg a gyermekek előtt a go to church Sunday jelentőségét s az eredmény az lett, hogy február 22-én kétszer annyi ember volt jelen az istentiszteleteken, mint más rendes vasárnapokon. A lelkészek természetesen a templomba járás áldásairól elmélkedtek egyházi beszédökben és igyekeztek állandó közönségül megnyerni a templomokba bemenő nem

Elsőrendű haranggyár, szerel a kitűnő Pozdech-féle rendszer szerint, mely annak idején ő felsége a király által 2 aranykeresztrel lett kitüntetve

Mesekönnyű indítás, nem rezgeteti az állványt, még kevésbé a tornyot. Csupán előnye van, hátránya nincsen. — Mérsékelt árak, szolid és szép kiállítás. — Kedvező fizetési feltételek. Alapítva 1868-ban. Felülmul minden eddigi szerelést. Telefon 77—51.

Jurisics Márton harangöntő- és harangfelszerelő-gyár
Budapest, Rózsa-utca 51—53.

Elvállal minden e szakmába vágó munkát, u. m.: elsőrendű harangok szállítását, régi harangok átöntését, régi harangok átszerelését Pozdech-féle forgatható öntöttvas-koronára, esetleg forgatható kovácsoltvas-koronára, kikopott csapok kieserését stb. Készít fekvő és álló harangvas-állványokat jutányos áron. Költségvetéssel szívesen szolgál. Jutányos árak, pontos és tisztességes kiszolgálás. Kívánatra saját költségén utazik a helyszínére.

rendes tagokat. E szokás Amerikaszerte divatba jött és hasznosnak bizonyult minden helyen. Lehet, hogy amerikai izűnek fogják találni sokan ezt a módszert, de mikor a társadalom vezető embereinek bevonásával és a világi lapok támogatásával igyekeznek a lelkészek a templomkerülő híveket az istentisztelet látogatására bírni, jó oldalát is észre fogják venni olvasóink és esetleg gondoskodni fognak a felett, hogy például Debrecenben, ahol a reformátusok igen nagy percentje kerüli a templomot vásárnaponként, hogyan lehetne a tömeget a templomba téríteni.

A böjt és húsvét ünneplése. Régebben a presbyteriánus, congregationális és baptista egyházak nem ismerték az egyházi évkört. A húsvét és azt megelőző böjti idő megtartása szokatlan volt náluk. Ma azonban már másként áll a dolog. Belátták azt, hogy a negyedik parancsolat megtartása mellett valami hiányzik istentiszteletük köréből s a magyar református egyházban szokásos ünnepeket elfogadták. Így például a múlt évben karácsony ünnepén minden templomban tartottak istentiszteletet s megülték a húsvétot is. A böjti időszakban pedig a református, episcopális, lutheránus, presbyteriánus, baptista és congregationális felekezetek egyesülve a nagyobb városokban déli 12 óraker minden nap rövid istentiszteleteket tartottak s úgy igyekeztek a híveket a bűnbánat és megtérési szándék élesztésével a húsvéthoz előkészíteni. Mikor az említett egyházak conservativizmusokból engedtek és évszázados gyakorlatokkal ellenkezőleg az újítás terére léptek, a korsszellemmel akartak okosan számolni és bebizonyították, hogy a protestántizmus a korrrel haladva úgy terjeszthet életet, ha benne a formák nem nyomják el a lényegét.

Az egyház a békéért. Mexikóval háborút folytat az Egyesült-Államok katonasága. A háborút az egyház Krisztus szellemében nem helyeselheti és csak mint szükséges rosszat kénytelen eltűrni. Május 17-én a Federal Councilba tartozó 50,000 amerikai protestáns lelkész (a federal Council az összes protestáns egyházak közös szervezete társadalmi, külmisziói, mértékletességi stb. kérdések megvitatására) a nemzetközi béke szükségességéről fog predikálni. A svájci református egyház lelkészei pedig világkonferenciára hívták meg az összes egyházakat, hogy a fegyveres leszerelés mellett foglaljanak állást.

A Waldensek erősödése. Olaszországban ma már 600 protestáns lelkész hirdeti az igét. A múlt hónapban Róma egyik központján egy modernül berendezett waldens templomot szenteltek, ami főleg amerikai pénzből épült. A lelkész fizetéséről egy amerikai gazdag nő, Mrs. Kennedy gondoskodik. A waldens egyház napról-napra növekszik és a liberális olaszok nagy rokonszenvvel kísérik működését. Amerikában főleg a presbyteriánus és episcopális egyház folytat missziói munkát az ide szakadt olaszok között, akik anyaegyházok, a római kath. iránt nincsenek bizalommal.

Magyar episcopális egyház Amerikában. Már ilyen szervezet is van So.-Bend városban, Indiana államban. So.-Bendben mintegy 200 felnőtt róm. kath. magyar hívő lépett ki a római egyházból, élükön lelkészökkel Kubinyi Viktorral, akit püspökké szenteltek; a kilépők az episcopális egyházhoz csatlakoztak és Kubinyi püspök több helyen szervezett a magyar róm. kath. hívők körében episcopális egyházat. Megjelent magyar nyelven az új szervezet szertartási könyve is, ami még meglehetősen római, mert nem az anglikán Common Prayer fordítása. De a kötelező fülbegyónással szakított és a „magyar misé”-ből hiányoznak a Máriához és szentekhez intézett könyörgések. Ki gondolta volna pár évvel ezelőtt még, — írja egy amerikai magyar róm. kath. pap, — „hogy a Mária országából származó katolikusok között anglikánok is legyenek”. A mozgalomnak főleg az a zsarnokság ad lökést, amit az ir püspökök a magyar hívőkkel szemben tanúsítanak. Az egyházi birtok felett kizárólag a püspök rendelkezik s a híveknek a papválasztásba sincs joguk beleszólani, mert a papot a nép megkérdezése nélkül a püspök nevezi ki. A népnek csak az a dolga, hogy fizesse a templom adósságát, ami a püspök nevére íródik a telekkönyvben. Ha a nép jogokat követel, a püspök azzal fenyegeti meg őket, hogy a templomot becsukhatja, vagy ír papot küld bele. E fenyegetésre a so.-bendi magyar róm. katolikusok azzal feleltek, hogy elszakadtak Rómától és episcopális protestánsok lettek.

Egy modernista olasz pap és egy konvertált románista. Dr. Giovanni Pioli a vezetője az olasz modern mozgalomnak. E bátor pap nem vetette alá magát azon eskünek, amit a pápa papjaitól két évvel ezelőtt megkövetelt abból a célból, hogy minden moder n

Harmonium, Hegedűk, Tárogatók

és a többi hangszereket általánosan elismerve legjobban szállít

Magyarország legnagyobb hangszergyára, Stowasser J.

csász. és kir. udvari szállító, színházak, zeneakadémiák, iskolák és a hadseregszállítója, a RÁKÓCZITÁROGATÓ feltalálója,

BUDAPEST

II. LÁNCID-UTCA 5. SZÁM.
GYÁR: ÖNTŐHÁZ-UTCA 3. SZ.

AAAAAAAAAAAAAAAAAAAA

Régi hangszerek vétele és becserélése. oooo

ÁRJEGYZÉK minden egyes hangszerről külön küldetik.

iránnyal szakítanak. Pioli és társai visszautasították az esküt és megmaradtak továbbra is a római egyházban, hogy elveiknek így biztosítsanak diadalt. A római egyházban való bentmaradásért most élesen támadja egy amerikai róm. kath. prelátus, névszerint Benson, aki a volt canterburyi anglikán hercegprimásnak konvertált fia. Dr. Pioli úgy gondolja, — írja Benson — „hogy a modernista munkát az egyházon belül lehet legsikeresebben folytatni. Egyszóval ezeknek a komoly és előretörő embereknek hazug életet kell folytatni, hogy az igazságot terjeszthessék”. Helyesen szól Benson. Csakhogy a Pioli politikája a római egyház öröksége gyanánt maradt benne a modernista vezér lelkében s azért követ ily irányt, a Benson tiltakozása pedig protestáns vérenek megszólalása. E nyilatkozattal Benson az általa elhagyott protestáns egyház egyenessége és nyíltsága mellett tesz vallomást, amely egyházban hagyta anyját, aki fiának eltévelyedése miatt sok könnyeket hullat.

Huss emlékünnepe. 1915-ben lesz 500-ik éve annak az eseménynek, hogy Huss János a Krisztus evangéliuma igazságáért Konstanzban máglyahalált szenvedett. A cseh reformátusok nagy ünnepéllal készülnek a nemzeti vértanú emlékét felújítani. De az ünneplésben részt vesz minden református egyháza a református szövetségnek. A nagy előreformátort Róma kivégezte s így illő, hogy mi valljuk magunkénak és tanuljunk példájából.

Eretnekségi per Dániában. Rassmussen dán segédlelkész több dániai városban töltött be segédlelkézi állást. Modern irányát az orthodox lutheránus állam-egyház püspökei nem jó szemmel nézték, de ellene nyíltan soha nem léptek fel. Újabban egy jövedelmező lelkézi állásra választották meg, mire püspöke bevádolta a vallásügyi miniszter előtt, hogy állásától mozdítsa el, mert hitvallásellenes tanai miatt nem méltó egy nagy egyház papi állására. A miniszter arra az álláspontra helyezkedett, hogyha Rassmussen jó volt éveken keresztül káplánnak, alkalmas lesz a zsíros-halás paróchia vezetésére is és állásában meg erősítette.

A herrnhutista egyház. A herrnhutista, amerikai néven moráviánus egyház az egyedüli protestáns szervezet, amelynek az egész földkerekségére kiható egységes szervezete van. Évi nagy gyűléseket ez év május 14-én tartják Herrnhuton. E szász városban egy missziói házat emelnek, aminek költségeihez az amerikai egyház 8000 dollárral járult hozzá.

Az amerikai lutheránus egyház. A protestáns felekezetnek 1913-ban 9162 lelkésze, 15,739 egyháza volt. Az egyházi birtok értéke 92 millió dolláron felül volt. Huszonkilenc theologiai intézetében 1388 ifjú készül a lelkézi pályára.

Dr. Nánássy Lajos.

A szlavóniai magyarokról.

Irta: Balassa József.

Horvát-Szlavonország területén az 1890-iki népszámlálás 68,794 magyar anyanyelvű lakost talált; ezeknek legnagyobb része Verőce-, Szerém² és Pozsega megyékre esik. Verőce megyében 26,618, Szerém megyében 20,854, Pozsega megyében 9429 a

magyarság száma. E magyar lakosságnak legnagyobb része újabb bevándorlás. A jelen század eleje óta ugyanis állandó vándorlás folyik Magyarországról különböző vidékeiről Horvátországba. Évszázadunk első és második tizedében Felső-Magyarországból és Győr megyéből telepítettek meg egész községeket magyar lakossággal; ilyen magyar községek még ma is Észak tájékán Antunovac és Lacháza (Vladislavci). A legutóbbi évtizedben ismét újabb vándorlás indult meg a Dunántúl déli megyéiből, különösen Zala- és Somogy megyékből Horvátország felé. A phyloxera-val sújtott vidékek lakói tömegesen vándorolnak át a Dráván, hogy új hazát és új jövedelmi forrást keressenek. Az 1880-iki népszámlálás óta 27,377 lélekkel szaporodott Horvátországban a magyarság. Ez a nagy szám nem jelenti a magyarság terfoglalását, mert a bevándorlottak egy-két évtized alatt teljesen elvegyülnek a horvát lakosság közé, lassanként elfelejtik anyanyelvüket s így csak a horvát lakosság számát szaporítják. A magyarság számának ily nagy emelkedése csak a nagy mértékű bevándorlás mellett tanúskodik. Ezek a bevándorlók magokkal viszik szülőföldjük nyelvjárását, egyideig meg is őrzik, hanem azután horvát befolyás alá kerülve elfelejtik nyelvüket s lassanként teljesen elvesznek a magyarság számára. Könnyebben történik a bevándorló magyarok beolvadása a horvátok közé, ha katolikus vallásúak; ellenben a reformátusok, mivel magyar papjaik vannak, tovább megőrzik nyelvüket és nemzetiségüket.

A Horvát-Szlavonország területén élő magyarok közül, mind nyelvére, mind szokásaira és életmódjára nézve kiválik négy községnek lakossága. Ezek nem újabb bevándorlók, hanem századok óta élnek mai helyükön s ez idő alatt híven meg tudták őrizni magyarságukat. E négy község Magyar-Rétfalu, Haraszti, Szent-László és Kórógy. E községeket e helyen találta a reformáció, itt vették föl a református vallást s azóta, annak ellenére, hogy nemzetiségük és vallásuk miatt sokféle üldözést kellett szenvedniök, megőrizték mind vallásukat, mind anyanyelvüket. Elszakadva a Dráván túl lakó magyaroktól, mind életmódjuk, mind nyelvük sok eredeti sajátsgot őrizett meg. Nyelvjárásuk, bár legfőbb sajátsgait tekintve, az alföldi (ő-ző) nyelvjárás-területhez tartozik, annyi külön sajátsgot őrizett meg, vagy fejlesztett ki, hogy külön helyet kell számára kijelölnünk a magyar nyelvjárások között. S azt a nyelvjárást, melyet e négy község lakói beszélnek, szlavóniai nyelvjárásnak nevezzük.¹

A szlavóniai nyelvjárást beszélő községek közül három (Magyar-Rétfalu, Haraszti, Szent-László) Verőce megye eszéki járásában, a negyedik (Kórógy) Szerém megye vukovári járásában fekszik.

Magyar-Rétfalu (horvátul: Magyarska Retfala) Eszéktől nyugatra esik. Maga Rétfalu község két részből áll. Az eszéki Duga ulica (hosszú utca) egyenes folytatása s vele egészen egybeépült Német-Rétfalu főutcája; e helység közepén nyílik északnyugat felé egy utca a Dráva régi partja mentén, ez

¹ E nyelvjárás részletes leírását lásd a Magyar Nyelvőr 1894. évfolyamában.

az utca, két kisebb mellékutcával együtt, Magyar-Rétfalu. A magyar lakosság száma 784.

A másik három község Eszék-től délre, a Palacs mocsár szélén fekszik. Az országút mentén haladva, körülbelül 17 kilométernyi távolságban érjük Szent-László (horvátul: Laslovo) községet; lakosainak száma 1433. A másik két község a fő közlekedési úttól félre esik; Szent-Lászlótól nyugatra van Haraszi (horvátul: Harastin), lakosainak száma 717, keletre Kórógy (horvátul: Korogj) 1046 lakossal. A négy község összes magyar lakossága tehát közel 4000 lélek s ezek mind reformátusok.

I.

A szlavóniai magyarság története.

E négy község lakói — mint már említettük — nem újabb települők, hanem e terület régi magyar lakosainak maradékai. A Dráva és Száva közének az a része, hol e négy község van, a régi Valkó megye területéhez tartozott s e megye lakosainak nagy része — mint Botka Tivadar és Pesty Frigyes kutatásai kimutatták — magyar volt, sőt maga a megye is politikailag egész a XVIII. századig Magyarországhoz tartozott.¹

Valkó megye eredeti magyarságát már maga az a számtalan magyar hangzású és értelmű helynév is bizonyítja, melyet csak újabb időben alakítottak át horvát hangzásúvá. Emellett a történeti adatok tanúbizonysága is kétségtelenné teszi, hogy a Dráva régebben nem vetett határt a magyar nyelvterületnek, hanem Magyarország és a magyarság a Dráván túl is terjedt. „Midőn a magyar nemzet a IX. század végén és a X. század elején e hazát elfoglalta, már akkor, Constantin császár bizonyítása szerint, egyrésze a Duna és Száva közt foglalt helyet.”² E vidéken már ekkor több főúri család települt le, kiket nemcsak a természet adományainak mindenmű bősége, gazdagsága édesgette ide, hanem a vidék bájos fekvése is, mely a három folyó: a Duna, Száva és Dráva s a számos kisebb folyók, tavak, ligetek körül élvezetes tanyául kínálkozott. Nem csoda tehát, hogy a legkitűnőbb magyar nemzetségek itt választottak magoknak állandó székhelyeket; az eredeti honfoglaló nemek sorából a Chaak, Loya, Leus, Lybo, de különösen a vegyes királyi ház korában öt ilyen állandó főúri családja volt Valkó megyének, úgy mint Újlaky, Garay, Maróthy, Koroghy és Mikolai-család.³ E főúri családok közül bennünket közelebről a Koroghy-család érdekel, amennyiben székhelyüket a mai is meglévő Kórógy (régebben: Korogh) helység volt s a ma már romokban levő Kologyvár, Haraszi közelében, bizonyosan szintén kapcsolatban van e család nevével.

A valkómezei magyarság már Mátyás király idejében fogyni kezdett. „A szerbek tömeges bevándorlása Zsigmond király alatt kezdődött; ez ismétlődött Albert, de kivált Mátyás király alatt, nevezetesen 1465 tájban, amidőn Brankovics Vuk, György

despota unokájával számos szerb család beköltözött, kik a Szerémségben és a szomszéd megyékben helyeztek el. Nemzetiségi tekintetben e telepedésnek, mely akkor ideiglenesnek tartatott, az a következő ménye lett, hogy a jövevények, távol attól, hogy az új hazában előtalált viszonyokhoz simuljanak, inkább a magok típusát nyomták rá az általok lakott vidékre.”⁴ A magyarság hanyatlását elősegítette az is, hogy ez időben pusztultak el Valkó megye főúri magyar családai is, az Újlakyak, Garayak, Maróthyak. Az utolsó Koroghy Mohácsnál hunyt el s a Mikolay-család is ekkor tűnt el e vidékről.⁵

A szerbek folytonos beköltözése ellenére a reformáció még nagy számú magyar községet talált a Duna, Dráva és Száva közében. E vidék reformálását Sztárai Mihály és Szent Antali Gergely hajtották végre s hogy ekkor még elég szép számban volt itt a magyarság, bizonyítja az, hogy Debreczeni Ember Pál a Lampetől 1728-ban kiadott művében⁶ 19 református községet számlál el a valkói kerületben; e községek közül hiányzik Haraszi és Rétfalu, mely utóbbi a baranyai egyházak közé került.

A valkómezei magyarságra a mohácsi vész után következtek el a legnehezebb idők; török, német, szerb egyaránt pusztította e falvakat, úgy, hogy a legtöbb község lakossága vagy más vidékre menekült, vagy egészen elpusztult. A múlt század közepén már csak a most is meglévő négy magyar község volt meg, ezek is csak úgy tudtak megmenekedni, hogy a mocsarak közé húzódtak, mint Haraszi, Szent-László és Kórógy, vagy pedig a Dráva szigetén kerestek rejtekhelyet, mint a rétfalusiak.

A szlavóniai magyarok viszontagságairól érdekes tudósítást őrizett meg a rétfalusi református eklézsia anyakönyve. Ebben a szokásos bejegyzéseken kívül ott találjuk a Rétfalu község s egyúttal a szlavóniai magyarság történetére vonatkozó adatokat, melyeket Dömény József lelkész jegyzett föl 1778-ban.⁷ Itt mondja el, hogy mily sokat szenvedtek e községek „a sokféle ellenségek s kóborlók miatt, úgy mint Török, Német, Rác, Kuruc és haramiák miatt, úgy hogy sok több magyar helységek is elpusztultanak. Amelyek egészen elpusztultak ezek: Oroszi, Beszenc, Jakafalva, Györgyfalva, Tolmány, Lanka, Mosony, Bajafalva, Újfalu, Nebosza, Szócs Szököske, Kölgyes, Thamási, Szerőce stb. Amelyekbe más Nemzetségek mentenek s Vallásúak (amennyire lehetett régen menni) ezek: Kaporna, Dopsza, Csapa, Petri, Erdőd, Szent-György.”⁸ Ezek pedig még eddig megmaradtak: Rethfalu, vagy Petres, Haraszi, Szent-László, Kórógy, Tordince és Antin. Ezek a két

¹ Pesty Frigyes i. m. I. k. 262. l.

² V. ö. Botka T. i. h. 466. l.

³ Frid. Ad. Lampe: *Historia ecclesiae reformatae in Hungaria et Transylvania*, 677—8. ll.

⁴ „Illiriában helyezettett Rethfaluról való emlékezetes dolgok, melyeket Tiszt. Dömény József Uram, ezen Ekklesianak Hűséges Lelki Pásztorja egy néhány esztendő alatt gondos szorgalmatossággal jegyezgetett; azután pedig Veresmarti Predikátorságában és a külső Baranyai V. T. Seniorságában rendben szedvén, írásban kibocsátott 1778. Esztendőben.”

⁵ Lampe Historiája ezek közül a következőket említi a valkói református községek között: Oroszi, Betzentz, Újfalu, Szoloske, Kolgyes, Tamási, Szerocze; — Petri, Szt. György.

¹ V. ö. Botka Tivadar: *Tájékoztató az eltűnt magyar Valkó vármegyéről*. (Századok, 1868.) — Pesty Frigyes: *Az eltűnt régi vármegyék*, I. k. 254. s köv. ll.

² Botka T. i. h. 457. l.

³ U. o. 463. l.

utolsó Rác nemzetségű Reformátusok voltak eddig, kiknek magok nyelveken tanító Papjok volt... Most Papjok nincs".³

(Folyt. köv.)

IRODALOM.

Az Országos Református Lelkészi Nyugdíjintézet megnyitásának története. Elnöki megnyitó beszéd a középszabolcsi református egyházmegyének Nyíregyházán 1914 április 22-én tartott közgyűlésén. Irta és előadta *Görömbei Péter* nagykállói református lelkész, esperes. A középszabolcsi egyházmegye tudós esperese régebben arra is rá ért bokros esperesi teendői között, hogy nagyértékű történeti munkákat írjon. (Egyik ilyen munkája a Nagykállói református egyház története épen most volt a kezében.) Mióta a vezetése alatti egyházak gondja annyira megnövekedett, hogy a szorosabban vett történelmi kutatásnak búcsút kellett mondania, azóta sem mulaszt el semmi olyan alkalmat, amelyen összefoglaló visszapillantásokat tehet. Így adta legközelebb az egyetemes konvent legújabb történetét s így foglalta össze 10 lapra terjedő elnöki megnyitójában az orsz. lelkészi nyugdíjintézet megnyitásának történetét. Az érdekes szónok és író elsőben az 1914. évi január 1. dátum fontosságát szegzi le, azután visszapillantást vet a felsőszabolcsi egyházmegye régi gyámintézetének dolgaira; tárgyalja a VII. t.-c. 4. és 30. §§-aiban körvonalozott lelkészi nyugdíjintézet megszervezését s kiemeli e körül a konvent érdemeit, kitér az ugyancsak ez évben megnyílt Kálvineumra és szép szavakkal áldozik a boldogabb jelenért. A beszéd, mint szónoki munka is kiváló és minden tekintetben kedves olvasmány, most pedig a lelkész nyugdíjintézet s a Kálvineum megnyitásának esztendejében ezenfelül aktuális is. Köszönet érte a tudós esperesnek. Az egyházmegye jegyzőkönyvében is lenyomatott igen helyesen, de külön kiadásban is megjelent még helyesebben. Ára? Nyomatott Jóba Eleknél Nyíregyházán.

Kogutovicz—Littke: Világatlasz. Most jelent meg a 10. füzet, ebből a nagyjelentőségű földrajzi munkából, melyet a Magyar Földrajzi Intézet r.-t. kibocsát. A mexikói háborús bonyodalmak, melyek az olvasó közönség figyelmét az újvilág felé irányítják, napról-napra komolyabb stadiumba kerülnek és máris megjelent a harcszintér magyar nyelvű tökéletes tájékoztatást nyújtó térképe a Világatlasz most megjelent füzetében. A nagy tudományos készületségről tanúskodó mű szerkesztői a megjelenés sorrendjét, a napi szükséglettől is teszik függővé, hogy ezáltal is rátereljék a közönség figyelmét a monumentális vállalkozásra. Közép-Amerika térképén kívül találjuk Magyarországot 1:1.500.000 mértékű térképét is. Ez a lap teljesen magyar munka, gyönyörű hegyrajza

³ Sztárai Mihály több szerb helységet is reformált a Dráván túl; ezeknek nagy része, a mindinkább erősödő horvát befolyás alatt, visszatért a katolikus hitre s a múlt században már csak az említett két község maradt meg reformátusnak. A katholizálás azóta tovább folyt, úgy, hogy Antinban ma már csak néhány református szerb család lakik; Tordinceze lakói ma is szerb nyelvű reformátusok.

legjelesebb tudósaink folytonos ellenőrzése mellett készült és így minden eddiginél autentikusabb. Közel 4000 helyneve a legfinomabb, jól olvasható metszés, teljes vasúthálózat és megyei beosztás fokozta használhatóságát. Szintén teljesen magyar munka Afrika 6 különféle térképe. E kisebb térképek mindegyike nagy gonddal összegyűjtött legújabb adatokat tartalmaz, könnyen áttekinthető összeállításban és izléses kivitelben mutatják be a legújabb expedíciók és tudományos kutatások eredményeit, hogy közönségünk is megismerhesse ezt a fekete világrészt, mely az európai érdekszférákat napról-napra közelebről érinti. Prospektust és mintalapokat készörömetst küld a kiadóintézet (Magyar Földrajzi Intézet r.-t. Budapest, V. Rudolf-tér 6.)

Díszítő Művészet. A művészi ízlésnek szélesebb körben való terjesztésére lett ezen folyóirat szervezve. Most pedig a májusi szám, az 5-ik füzet is elhagyta a sajtót. Gazdag tartalmában kiváló jelentőséggel bír a gyermekjátékok eredeti alakjaival foglalkozó bevezető cikk, melyben Kárpáti Aurél világosan rámutat arra, hogy ezek a gyermekek ismeretéhez és képzeletéhez mért egyszerű arányok és színezések rajzolása folytán milyen termékenyítő hatással vannak a gyermekek fantáziájára. Azért modellül ajánlja azokat az elemi iskolai rajztanításhoz. A betűvetés cím alatt Mitterszky József fejtegeti a feliratok és a szövegek izléses előállításának művészetét. Értékes cikkében beható oktatást és irányítást nyújt úgy az iskoláknak, mint az iparosoknak, miként kell művészies betűket vetni a szöveg vagy a felirat számára. Találunk e számban vízjegyeket (amelyekről Szőnyi László ír), száznál több képet Muhitstól, Hellbingtől, Örkényitől, Bokrostól és Szekerestől. Találunk benne sok szép színes mellékletet, amelyek közül kiválik Boerné Undi Mariska bájos gyermekfrise. Hogy e kedves színes kép bárki által felhasználható legyen, levasalható eredeti nagyságú részletív van hozzá mellékelve. A gyűjtők számára propaganda bélyegeket is hoz a Díszítő Művészet. A folyóiratra bármely könyvkereskedésben előfizethető félévre: 7-50 K-ért. Mutatványszámot ingyen küld a kiadóhivatal Budapest, V. Rudolf-tér 6.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A debreceni református főgimnázium felavató: ünnepe s tanáregyesületi közgyűlés.** Csudaszép s belső berendezésére nézve nemcsak hazánkban, hanem még külföldön is párját ritkító főgimnáziumi új épületünk díszes felavató ünnepélye az egyházkerületi közgyűléssel egyidejűleg június hó 3-án történik. Ugyanekkor sereglenek Debrecenbe az Országos Református Tanáregyesület tagjai is közgyűlésre. A kettős ünnepies alkalom rendkívül nagyszabásúnak ígérkezik. Tömegesen jelentkeznek a résztvenni kívánók mindenfelülről. A helyi rendező-bizottság az előkészületek körül nagy tevékenységet fejt ki. Az ünnepély és a közgyűlés programja a következő

A főgimnázium felavató ünnepének sorrendje: Június hó 3-án, szerdán: Délelőtt 11 órakor a főgimnázium tornatermében, a tiszántúli egyházkerületi közgyűlés és tanáregyesületünk részvételével, felavató ünnep következő sorrenddel: 1. Mainzer: Óh kereslek... Énekli a főgimnáziumi vegyes kar. 2. Imádság. Mondja dr. Baltazár Dezső püspök. 3. Beszéd. Mondja Dóczi Imre, egyházker. középiskolai felügyelő. 4. Gróf Degenfeld József, egyházkerületi és kollégiumi főgondnok üdvözlí a vallás- és közoktatásügyi kormány és Debrecen sz. kir. város képviselőjét. 5. Az építés története. Előadja Karai Sándor, főgimn. igazgató. 6. Üdvözlések. 7. Az üdvözlésekre válaszol dr. Baltazár Dezső, püspök. 8. Erkel Ferenc: Hymnus. Énekli a főgimnáziumi vegyes-kar. — *A választmányi gyűlés sorrendje:* Június hó 2-án, kedden: Délután 5 órakor a tanáregyesület választmányi gyűlése a református főgimnázium tanácskozó termében (I. e.). Tárgyak: 1. A központi igazgatóság jelentései. 2. A közgyűlés előkészítése s ebben főként a tisztviselői kar és a központi igazgatóság újraválasztásának ügye. 3. Indítványok. Június hó 3-án: Délután 4 órakor vallástanári szakértekezlet a főgimnázium VIII. osztálya tantermében (II. emelet). — *A közgyűlés sorrendje:* Június hó 3-án, szerdán: Délelőtt 9 órakor rövid istenisztelet a főiskola oratoriumában. Imádságot mond S. Szabó József. Istenisztelet után ugyanott az oratoriumban az egyesület közgyűlése. Tárgyak: 1. Elnöki megnyitóbeszéd. 2. Üdvözlések. 3. A főjegyző jelentése az egyesület működéséről. Június hó 4-én, csütörtökön: Délelőtt 9 órakor a főgimn. tornatermében a közgyűlés folytatása. Tárgyak: 1. A magyar nevelés mai feladatai és a református iskolák. Felolvasás dr. Imre Sándor, budapesti állami polgári iskolai tanítóképzőintézet tanártól. 2. A latin nyelv kérdése kapcsolatban a középiskola reformjával. Felolvasás dr. Kálmán János, kolozsvári református kollégiumi tanártól. 3. A pénztári jelentés tudomásul vétele s a pénztárnok fölmentése. 4. Jelentés az egyesület székhelyére beadott szavazatokról s ennek alapján az egyesület székhelyének megállapítása az 1914—20. évi időszakra. 5. Az egyesület tisztikarának s a központi igazgatóság tagjainak a lemondása. 6. Tisztújítás az 1914—20. évi időszakra. 7. A központi igazgatóság tagjainak megválasztása. 8. A választmány jelentései. 9. Indítványok. 10. A közgyűlés berekesztése. — Közébed. Június hó 3-án délután egy órakor a tiszántúli egyházkerület közébedet ad a *Royal nagytermében* (Hunyadytcáu) az egyházkerületi közgyűlés és tanáregyesületi közgyűlésünk tagjainak. Mint már megírtuk június hó 3-án este hat és fél órakor az új főgimnázium tornatermében a főgimnáziumi ifjúság Sophokles „Antigone“ c. tragédiáját adja elő (némi kihagyások-

kal) eredeti görög nyelven, korhű jelmezekkel s a Mendelssohn-tól megzenésített kardalokkal. Megelőzi ezt S. Szabó József prologusa és dr. Csengeri Jánosnak, a kolozsvári egyetem tanárának s a főgimnázium egykori növendékének és tanárának bevezető előadása. Belépti díj 2 korona.

— **A Kálvineum pénze.** Örömhírt közöl velünk főtisztelétű püspökünk. Gróf Tisza István miniszterelnöktől, illetve a vallás- és közoktatásügyi magyar királyi minisztertől arról értesült, hogy az ideai állami költségvetésbe a Kálvineum második 100,000 koronája is beállított és ami fő, készpénzben fog kifizettetni. Nagy gond köve hárul el ezáltal az intézők lelkéről. Kő, mely őket amiatt nyomta, hogy a megkezdett építkezést, miután kölcsönt szerezni illő kamaton nem sikerült, mint fejezhetik be? Most már rendben lesz minden. Lesz miből fizetni az építkezési vállalkozót, lesz különösen, ha az az ígért is valóra válik, hogy ez év folyamán az utolsó 100,000 koronás részlet is folyósíttatni fog.

— **Harnaack kegyelmes úr lett.** Amint a *Semaine Religieuse*-ből olvassuk, Vilmos császár a nagy tudós-
nak a kegyelmes címet adományozta. Az egész keresztény világ büszkesége ő, kitüntetése a mi szíveinkben is élénk örömet okoz.

— **Akadémiai jutalom egy túri tanárnak.** Éppen nem mindennapi esemény, hogy egy vidéki, még hozzá alföldi református gimnáziumi tanár valami értékes kitüntetéshez jusson. Ki ne tudná, hogy az alföldi református gimnáziumok tanárai sokszorosan kedvezőtlen viszonyok között élnek, amelyek az ifjú lelkesedést, nagyratörést idő előtt megtörik s hétköznapi, jelentéktelen egyéniséggé szürkítik a legszebb reményekkel biztató tehetséget is. Ritka szerencsés egyéniség, ki e mostoha viszonyok között is megbirja őrizni lelkének frissességét s az iskolai súlyos teendőkön túl menő munkakedvet, ideális lelkesülést. E szerencsés emberek közé tartozik Kolozsvári Aladár mezőtúri tanár, aki a múlt héten akadémiai jutalmat nyert *Csaba királyfi* című eposzával. A kitüntetéshez — mely 29 pályázó között másodmagával érte Kolozsvári Aladárt, — magunk is szeretettel gratulálunk.

— **Tavaszi mulatságok.** Május 9-én, ma egy hete volt a kollégiumi tanítóképző majálisa. A majális állott sok érdekes számú hangversenyből és reggelig tartó táncból. A hangversenyen megjelentek főtiszt. püspök úr, a kollégiumi tanárok, a felsőbb leányiskola igazgatónője s vezetése alatt az internátusban bent lakó szép leány sereg. Kár, hogy a táncban, mely szép tisztességgel és renddel folyt le, már nem vettek részt. A mulatság a jótékony cél javára is szépen jövedelmezett és kitűnő próbája volt mind a tanítóképzőbeli ifjú tanítójelöltek fegyelmi készségének, mind különösen az ifjúsági zenekar kiválóságának. Itt említjük meg, hogy a jogászok majálisa ma este fog lezajlani s a hittanhallgatók június elején rendezik a theologus ifjúság tavaszi mulatságát. Sok sikert.

— **Az ág. hitv. evang. egyház hazafisága.** (Levél a szerkesztőhöz.) Nagytiszteletű Szerkesztő úr! Kedves Barátom! Épen a folyó hó 15-én tartandó közös protestáns püspöki konferencia és közös protestáns bizottsági ülés tárgysorozatának némely pontjai felett meditéltam, amikor egyszerre kezembe akadt b. lapod folyó hó 9-iki száma, s ebben dr. Kacsóh Lajos úrnak „Aránytalan képviselőnk a főrendiházban“ c. cikke, amelyben többek közt ezt a kitétel is olvasom: „s az az anomália áll elő, hogy a kétszerannyi színmagyar reformátust ugyanannyian képviselnek, mint a felényi, túlnyomólag magyarfaló pánszláv és közönyös német lutheránusokat“. Elhiszem, hogy itt valami tévedés, valami magyarázatra váró misztikum lappang, (Úgy is van a dolog! 1 sor kimaradt a fölibe írott jegyzet miatt s a sor így hangzott: „mint a felényi, *némely* egyházmegyékben tót nemzetiségű, és ott is túlnyomólag magyarfaló pánszláv és közönyös német (szász) lutheránusokat“. Ez már egészen más. Szerk.) még sem tagadhatom, hogy megdöbbenéssel, a lehető legfájdalmasabb megütközés érzésével olvastam ezen, vérig sértő és megálázó sorokat, s még most is, hogy e levelet írom, reszket a kezemben a toll a belső felindulás remegtető érzésétől. Hogyan? Hát ti nem ismeritek a mi mindennapi vértanúságunkat, hogy minden megjegyzés és helyreigazítás nélkül kételkedni mertek a mi magyar evang. egyházunk egyetemének igaz hazafiságában, áldozatkész honszerelmében, a magyar nemzeti művelődés oltárán ereje legteljesebb megfeszítésével évszázadokon át kifejtett buzgó és sikeres munkájában és a magyar haza földje, levegője, szelleme és egész élete iránti tántoríthatatlan hűségében, odaadásában! Nem tudja azt dr. Kacsóh úr, hogy ha van ebben az országban egyházi szervezet, amely a hazafiatlanságot az egyházilag is büntetendő vétségek kategóriájába, tételes törvényei közé is fölvette, az egyedül a magyarhoni ág. h. evang. egyetemes egyház alkotmánya! Nem tudja azt, hogy ha van ebben a hazában egyházi közösség, amely a magyarosodás ügyének utólréhetetlen szolgálatokat végez, az épen a mi egyházunk, amely e téren is az öntudatos úttörők sorában áll?... Valóban, csak a legnagyobb felháborodás hangján szólhatok e tapintatlan, mélyen sértő és igazságtalan kirohanás felől s csak az a reményem, hogy az nem szándékosan történt, s valahogy így magyarázható leend. Ezt kérem és el is várom. Egyébként testvéri tisztelettel és szeretettel köszönt az Urban szolgatársad: Nyíregyháza, 1914 május 12. *Geduly Henrik* ev. püspök. — Siettünk személyesen megnyugtanni az illusztris író, a mi kedves barátunkat affelől, hogy a kegyetlen lapsus mindenképpen szándéktalanul történt s hogy azért minden megkövetésre készek vagyunk. Meg is magyaráztuk

a dolgot, a levelet mindazonáltal mégis kiadjuk, mert annak hangja, búsulása, lángolása a legjobban illusztrálja a mi testvéreink hazafias gerjedelmét. Adjuk annál inkább, mert amint már mi is jeleztük, az egész passzus nyomdai tördelési hiba folytán keletkezett olyanformán, hogy a szövegből 1 sor a fölibe írt szerkesztői megjegyzéssel együtt kimaradt. Nincs semmi okunk kételkedni evang. testvéreink hazafiságában és testvériségében. Ellenkezőleg magunk is elismerjük az elsőt és bizodalommal folyamodunk a másodikhoz. Ne kételkedjete se mibennünk. S ezt az akartalan kellemetlenséget pedig feledjék el. Szerk.

— **Dr. Fulliquet Belgiumban.** A charleroi prot. lelkészek meghívására a mi kedves ismerősünk dr. Falliquet genfi tanár múlt hó elején Belgiumba utazott s ott Courcellesben predikált, Gilly-ben és Charleroi-ban szabadelőadásokat tartott. Előadásainak témául: „a vallás és a gondolat szabadsága“, „miért kell hinnünk?“ „a hit és a tudomány“, „a hit és az erkölcs“ címekeket választotta. Ezek a témák minket is érdekelnének, ott is szívesen hallgatták. Dr. Fulliquet belgiumi időzése mindenképpen kívánt haszonnal járt. Ilyen látogatásokat és előadásokat szeretnénk mi is.

— **Válasz és mentés.** E becses lap 19-ik számában tiltakozik nt. Bagdi János anti református lelkész és e. m. tanácsbíró úr, e b. lap 18-ik számában „Választási mozgalmak a n.-szalontai református egyházmegyében“ közölt tudósításnak reávonatkozó azon tétéle ellen, hogy ő is e.-ker. tanácsbíró jelölt, azt kérdezvén, hogy tudósító melyik ujjából szopta ezt? E kérdésre feleletem ez: nem szopta tudósító egyik ujjából sem, hanem úgy hallotta és ezért közölte. Tudósító tehát meghurcolni nem akarta. És ha nt. Bagdi úrnak e tudósítás rosszul esett, ezennel visszavonom a reá vonatkozó, de mindazokra vonatkozó tudósítást, akiknek az nem tesszik, — habár én hallomás után írtam e tudósítást, — visszavonom. Egyházmegyénkre, n. t. Bagdi úrra és a többi e. m. tanácsbíráinkra is dicsőségnek tartom, hogy ők oly nívón állanak, hogy egyházkerületi tanácsbíroságra is jelölhetetnek. Egyházmegyénkből került ki az a nt. tanácsbíró úr, ki helyett kellend majd választani. Ennek az illusztris férfiúnak, ha egyházmegyénkből lesz utódja, ki ne örülne egyházmegyénk papjai közül!? Én úgy hiszem, hogy annak — az egyetemes egyház által ismert férfiúnak megközelíthetőleg méltó utódja kerülhetne ki a mi tanácsbíróink közül.

Tudósító.

— **A Törökszentmiklósi Szeretet Egyesület.** Kimutatást és beszámolót vettünk a törökszentmiklósi szeretet egyesületről, amelyet midőn elolvastunk és megjelentetnénk, szemünket dörzsöljük és némileg csodálkozva kérdezzük, hogy hát mióta is van Törökszentmiklóson szeretet egyesület?

— **A Kálvineum felügyelő lelkésze.** Nagy dolgot tárgyalt a Kálvineum intéző bizottsága. Meg-

állapította a Kálvineum 1914—15. évi költségvetéseknél főbb adatait. Biz ez nehéz esztendő lesz és vagy 10,000 koronát kell ez évben összegyűjteni. Megválasztotta a felügyelő lelkészt Ozsváth Pál döghei lelkész, megyei lelkészegyesületi elnök, tanácsbíró személyében. Akik ismerik ezt a lelkes, praktikus, nagy összeköttetésű tevékeny lelkészt, csak örvendhetnek, hogy a sok hivatottak közt ő reá esett a választás. Örömmel csak növeli az a körülmény, hogy ha a mi szeretett atyánkfia és jóbarátunk megállja a helyét, felesége, b. e. n. Kiss Áron püspök leánya meg igazi ritka családanya, úri asszony, papné és háziasszony. Ő rá a Kálvineum árváinak és bentlakó növendékeinek nevelés és háztartásának vezetését illetőleg szintén fontos hivatás vár. Adjon az ég nekik erőt ehhez a nagy hivatáshoz. Itt említjük meg, hogy a Kálvineum-épület már nagyjából tető alatt van s hogy az új iskolai évre minden kész leend. A vezetőség már az egyik bentlakó tanár nevelőt is beállított Berecz Pál h. tanár személyében. Az apák nem hiában járták a hosszú bújdosás pusztáit, a fiaknak immár szerencsésebb dolguk leszen. Áldassék az Istennek hozzánk való nagy kegyelme!

— **Levél a szerkesztőhöz.** Nagytiszteletű Szerkesztő úr! Gyakran megtörténik, hogy hallomás útján szerzi a tudósító a hírt és aztán a hallottakat bizonyos, egyszerű színezéssel, mint valóságot állítja be az ujság hasábjain. Ez az oka lehet, hogy mi rólunk szalontai egyházmegyebeliokről mostanában mind olyan felemás híreklátunk napvilágot. A nagyszalontai egyházmegyét érintő hírekből csak a három legutóbbi szándékozom kiigazítani s ezek sorban a következők: 1. 12. szám. „*Két választás*“. „Az egyháztanács eredetileg Gyenge Jánost, a tudós mezőtelki lelkészt szándékozott meghívni, de míg a hívek tanakodtak, letelt a határidő és ki kellett írni a pályázatot. A zerindiek... a megejtett választáson csaknem egyhangúlag csakugyan a mezőtelki tudós könyvrő (valóságos könyvrágcsáli) lelkészre adták szavazatukat és a szabad verseny után is azt választották meg, kit elébb is meghívni óhajtottak.“ — A hír beküldője bizonyára nem tudja, hogy a nagyzeréndi presbyterium egyhangúlag mondta ki, miszerint a megüresedett lelkészi állást pályázás útján óhajtja betölteni. Az esperesi hivatalnál lévő levelek bizonyossága szerint nem annyira a lelkész személyén, mint inkább a lelkészi díjlevél megcsonkításán tanakodtak. A csaknem egyhangúnak minősített választás a valóságban 28 szótöbbséggel történt. — 2. 17. szám. „*Új vizsgálat a papválasztás ügyében*“. A nagyszalontai egyházmegye bírósága nem rendelt el új vizsgálatot, hanem egyhangúlag hozott ítéletében elutasította a Debreceni István meghívása ellen beadott felebbezést, mely ítélet ellen az egyházkerületi bírósághoz feleb-

beztek. Ha per, úgymond, hadd legyen per. S ez a per hurcolódik most tovább. — 3. 18. szám. „*Választási mozgalmak a nagyszalontai egyházmegyében*“. E hír által az egyházmegyei tanácsbírószóra szöbe hozott három lelkész közül tény, hogy mindenik méltó e tisztségre. De azt nem említi fel a hír, akinek megválasztását a lelkészegyesületi gyűlésen beszélték meg. Ebből következtetem, hogy a Tudósító úr nem lelkész, még inkább nem a nagyszalontai egyházmegye lelkésze. (De igen, mindakettő és még azonfelül érdemes ember is, csak hogy úgy látszik, nem kellően tájékozott. Szerk.) Egyházmegyénk minden lelkésze, ki az egyházmegyei gyűlésen résztvett, tudja, hogy Kassay Béla nt. úr (Tenke) tanácsbíróvá választása szolgálja legjobban a nagyszalontai egyházmegye érdekét, mert: 1. e tiszteletteljes állásra ő a legméltóbbak egyike, 2. egyházmegyénk északkeleti részén, mely Tenkéhez gravitál, a vizsgálatok megejtése mindig a legtöbb nehézségbe ütközik, mivel e vidéken nincs egyházmegyei tanácsbíró. Az egyházmegyei lelkészi aljegyzőségre az egyes lelkészi körök (úgy látszik az egyházmegyei körökből, a körök lelkészeiből állanak) jelöltjei között említi Gyenge Imre (Ez a nyomda hibája. Szerk.) nagyzeréndi lelkészt is. Gyenge János mezőtelegi lelkész Nagyzeréndre történt megválasztása felebbezés alatt áll, mint a legtöbb mai lelkészválasztás, ha van rá ok, ha nincs, de hát ez a divat, ami befejezést csak a nyár végével nyerhet. A szavazás határideje július 1. Mily érdekes, a presbyteri rendszerre mily jellemző lenne, ha valamelyik egyháztanács ellentétbe helyezkednék egyházjogot ismerő lelkészelnökével és a „Választási mozgalmak“ szerint adná le szavazatát. „A nagyszalontai református egyházmegyében üresedésbe jött... Egyházkerületi tanácsbírószóra jelöltek stb“. Mikor üresedik meg egy egyházmegyében — nem pedig az összes 14-ben — az egyházkerületi tanácsbírói állás? Akkor, ha az egyházmegyei képviselő és az egyházkerületi tanácsbíró közötti különbséget nem tudja *valaki!* Igen! választott egyházmegyénk is képviselőket, hogy azok által vegyen részt az egyházker. közgyűlésen. De egyházkerületi tanácsbíró választásáról szó sem volt. A „választási mozgalmak“, mely az egyházmegyét körökre osztja fel, ép ilyen joggal megüresített egy egyházkerületi tanácsbírói állást is. Csak azt írta meg, ugyan kit tett az érdek elismerésével örök penzióba? — Azt említem még meg, nem az lenne-e a leghelyesebb, ha a szalontai egyházmegye valamelyik jegyzője a gyűlés lefolyásáról, a másokat is érdeklő tárgyairól mindenkor küldene egy rövid tudósítást a Debreceni Protestáns Lapba? (Nagyon helyes lenne és szívesen is vennénk. Szerk.) Erdőhegy, 1914 május 12. *Balogh Andor* ref. h. lelkész.

— **A kiadóhivatal értesítése.** A kiadóhivatal jelenti, hogy Fenyő L. Sándor úr, másnemű elfoglaltsága miatt a kiadóhivatal kötelékéből kivált s teendőit Nagy László úr vette át, kit hirdető feleinknek jóindulatába ajánlunk.

— **Vizsgarend.** Megjelent az első fecske, mely az iskolai évnék bezáródását és a jó bizonyítvány után való boldog szünetidőzést hirdeti. Akárcsak a 61. dicséret 4. versét hallanánk. Ez a vizsgarend a debreceni református tanítónőképző intézetbeli vizsgákról szól és a következőképen hangzik: Máj. 19. 20. írásbeli osztályképesítő (IV. tk.), május 22—23. gyakorlati osztályképesítő (IV. tk.), május 25—30. szóbeli osztályképesítő (IV. tk.), június 4. írásbeli befejező (IV. tk.), június 10—13. tanítási gyakorlatok (IV. tk.), június 18—19. 2. tk. osztály osztályvizsgálója, június 20. 3. tk. osztály osztályvizsgálója, június 22—27. 4. tk. osztály befejező szóbeli vizsgálója. Debrecen, 1914 máj. 14. *Nagy Gyula* int. igazgató.

— **Veszteségeink** az 1912-ik évben. A m. kir. kormány legutóbbi, ez év elején megjelent 1912. évi jelentése és a Statisztikai Évkönyv alapján az Ág. Hitv. Evangélikus és a Református egyházak 1912. évi hitfelekezeti veszteség számláját röviden a következőképen állapítottam meg a fenti művek alapján megírt részletes statisztikai tanulmányomban, mely a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap ez évi számaiban több részletben fog megjelenni. Az új egyházpolitikai törvények óta az országos hitfelekezeti statisztikai adatokat részletesen közlöm a nevezett lapban; aki érdeklődik ezen részletes adatok iránt, megtalálhatja azt ottan. — *Az ág. h. ev. egyház vesztesége* a gyermekek vallására vonatkozó megegyezéseknél (a veszteség-nyereséget leszámítva) 616. Az 1868. évi LIII. t.-c. 12. §-ához viszonyítva 308. Áttérés folytán (a Horvát-Szlavonországban elért 8 plusz levonásával) 219; felekezettől való kilépés folytán (a 4 visszatért levonásával) 139. Összesen 884. Kivándorlás folytán (a vissza vándoroltak levonásával) 6468. A református egyház vesztesége a gyermekek vallására vonatkozó megegyezéseknél (a nyereség-veszteséget leszámítva) 158. Az 1868. évi 53. t.-c. 12. §-ához viszonyítva 79. Áttérés folytán (a Horvát-Szlavonországokban elért 4 plusz levonásával) 209; felekezettől való kilépés folytán (a 8 visszatért levonásával) 212. Összesen: 579. Kivándorlás folytán (a visszavándoroltak levonásával) 6431. A gyermekek vallására vonatkozólag kötött megegyezésekből Magyarországon 1896-tól—1912-ig összesen a róm. kath. egyház nyeresége: 10·296·5, a gör. kath. egyház nyeresége: 248·0, a református egyház vesztesége: 3·575·0, az evangélikus egyház vesztesége: 3·915·0, a gör. keleti egyház vesztesége: 2·069·0, az unitárius egyház vesztesége: 220·0, az izraelita hitfelekezet vesztesége: 750·5, a baptista szekta vesztesége: —, egyéb vallásúak vesztesége: 15·0. Horvát-Szlavonországokban 1899-től—1912-ig összesen a róm. kath. egyház nyeresége: 793·5, a gör. kath. egyház nyeresége: 1·0, a református egyház vesztesége: 178·0, az evangélikus egyház vesztesége: 202·0, a gör. kath. egyház vesztesége: 413·0, az unitárius egyház vesz-

tesége 0·5, az izraelita hitfelekezet vesztesége: 0·5, az egyéb vallásúak vesztesége: 0·5. (Kassa.) *Homola István* ev. lelkész.

— **Ötvenezer katonaszökevény.** A monarchia hadvezetőségének a figyelmét is, kell, hogy a legnagyobb mértékben fölkeltsék azok az adatok, amelyeket az OMGE április 24-iki ülésén *Bernát István*, szövetségünk igazgatója előterjesztett. Hogy hazánkból évente százezer ember vándorol ki Amerikába s lassankint alig lesz ember, aki a földet megműveli, az eddig csak a mi bajunk volt. Hogy azonban a kivándoroltakkal 1912-ben és 1913-ban 60 ezer jogosulatlan — útlevél nélküli — kivándorló is menekült az újvilágba s ezeknek 90%-a *katonaszökevény* volt, az már a monarchia haderejének a legkomolyabb baja.

— **Az áttérési mozgalom Ausztriában.** A bécsi cs. és kir. evang. főtanács közlése szerint 1913-ban összesen 4720 egyén tért át az evang. egyházba, még pedig 4083 az ág. hitv., 637 egyén pedig a helvét hitv. evang. egyházba. Ezek a végleges számok. Legtöbb áttérő volt a bécsi superintendencia területén (1923), a legkevesebb Galiciában (1). Ezzel szemben az evang. egyházak veszteségei elenyészően csekélyek. 1898 óta nem kevesebb, mint 75,222 egyén hagyta ott Ausztriában a róm. kath. egyházat s lett evangélikussá.

— **A kilépési mozgalom** következtében a Berlin városi synodalis kerület területén 12,705 kilépés történt. 2875 házas férfi, 2875 férjes nő, 4978 más férfi, 1977 más nő volt a kilépők között. A kilépők között volt 4676 egyházi adóval megrótt, kiknek kilépése következtében az egyházat 33,951·20 M adóvesztés érte. (Az egész egyházi adó: 4.900,000 M.) — A berlini viszonyokra nézve jellemző a templomlátogatók csekély száma. Estomihi vasárnapján 98 berlini templomban 34,170 volt a hívek száma, ami az evangélikusok 3·5 százaléka. A Komité Konfessionlos ugyanakkor szintén megszámlolta a templomban levőket, azonban ő csak 26,813-nak olvasta őket.

— **Mennyibe kerül a katonaság?** A béke fönntartása hihetetlen nagy összegekbe kerül. Katonai célokra egyes államok évről-évre nagyobb összegeket fordítanak. Az európai nagyhatalmaknak a legközelebbi öt év leforgása alatt katonai célokra fordítandó kiadásai például nem kevesebb, mint 46 milliárd, azaz 46 ezer millió koronát fognak kitenni, amely túlnyomó nagy részben a hadsereg fejlesztésére fog szolgálni. Ebből az óriási összegből *Magyarországra* és *Ausztriára* 4½ milliárd, *Németországra* 10, *Olaszországra* 3½, *Oroszországra* 12, *Franciaországra* 8, *Angliára* szintén 8 milliárd korona, illetve frank fog esni. Hol vannak még a többi európai államok, hol vannak a világ többi összes államai? A hadsereg fordított költségek tehát óriásiak béke idején, de még nagyobbak háború idején. A balkáni apró államok apró háborúja például nem kevesebb, mint 3 milliárdba került.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA Dr.
Munkatársak: Soltész Elemér, dr. Veress István.

Pályázat

a szatmárhegyi református orgonista-kántorságra.

Javadalom : Kézpénz : 629 korona havonként előre. 20 kat. hold föld hasznóbére : 320 korona, félévenként előre fizetve ; a földbérlet 1919. évi szeptember 1-ig tart. Két temető haszna, díjlevél szerinti értéke : 24 korona. Stóla 100 korona. Tisztességes lakás melléképületekkel, nagy kerttel.

Kötelesség : Templomi istentiszteleteken és temetésnél orgonistakántori szolgálat. Az állami népiskolában egyháziének tanítás, heti 10 órán. Egyháztanács jegyzőkönyvének vezetése. Kanonika órákon szószéki szolgálat, lelkész akadályoztatása esetén templomban és hittanórákon helyettesítése.

Személyes megjelenés próbaénekléssel előnyt biztosít ; a megválasztott ide és vissza vonaton való, valamint beköltözési költségeit egyház megtéríti.

Pályázatok okmányokkal felszerelve f. évi június 20. déli 12 óráig alulírotthoz (posta és vasúti állomás helyben) küldendők. Választás június 21-én.

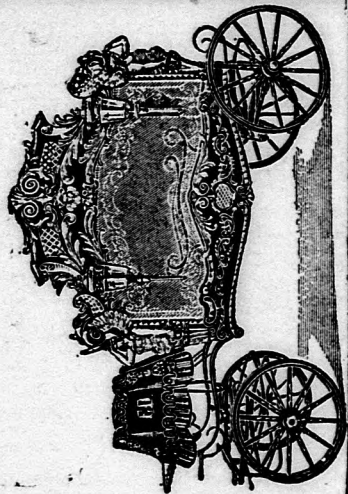
Pályázhatnak okleveles fungens és nyugalmazott tanítók. Az állás folyó évi szeptember 1-én foglalandó el.

Szatmárhegy, 1914 május 11-én.

Makai Elek,
ref. lelkész.

FRISS ZSIGMOND ÉS DR. DOCTOR GUIDO
BUDAPEST, VI. LEHEL-UTCA 8.

ELSŐ MAGYAR
KOPORSÓDÍSZ, SZEM-
FEDŐ, SIRKOSZORU,
GYÁSZKOCSI ÉS
RÁVATALOZÁSI CIKKEK
GYÁRA,
TEMETKEZÉSI ÜZLETEK
TELJES BERENDEZÉSE.
TÁJÉKOZTATÓ ÁRJEGYZEK
INGYEN ÉS BÉRMENTVE

BORIS FERENC SZÁMOLÓGÉPE

Rendkívül használható **számológépet** szerkesztett **Boris Ferenc** törökszentmiklósi tanító, mely míg egyfelől minden tudományos követelménynek megfelel s a tekintetben is nagy haladást képvisel az eddigi taneszközökhöz képest, másfelől teljesen leköti a tanulók érdeklődését s lehetővé teszi azt, hogy játszva tanuljon. A tanítónak a tanításnál könnyebbség, a tanulónak a tanulásnál gyönyörűség. Szabadalmazva s többszörösen ajánlva van. **Ára teljesen felszerelve 32 korona.** *****

Megrendelhető a feltaláló tanító úrnál Törökszentmiklóson, vagy lapunk szerkesztőségében és kiadóhivatalában Debrecen, Nyomtató-utca 9-ik szám.

Különösen templomfestéseknél felhívjuk olvasóink figyelmét Schuller vállalatára Debrecen, Simonffy-utca 25. sz. Telefon 806. Költségvetés díjtalan.

Egyszerű és különleges gyártmányú zseb-, inga-, fali- és ébresztő-órák szakszerűen lesznek javítva, jutányos árban Apródinál, Debrecen, Szent-Anna-utca 2. szám.

A LEGOLCSÓBB PERMETEZŐ ANYAG A

PROVINO

Hatása TARTÓS. ——— Tapadása KITŰNŐ.

Számos uradalmi szőlőben évek óta bevezetve!
Ára: 50 kg.-os zsákokban kg.-onként 54 fillér.

Egyedüli beszerzési forrás:

„MAGYAR MEZŐGAZDÁK SZÖVETKEZETE”
BUDAPEST, V. ker., Alkotmány-utca 29. szám.

